

# Leon Battista Alberti (18 lutego 1404 w Genui - 25 kwietnia 1472 w Rzymie)

*Pewien architekt z Genui  
słynny z kościoła w Mantui,  
zebrał zasady,  
dla twórców rady  
od Europy do Papui.*

(ebs)

**Leon Battista Alberti** był człowiekiem wszechstronnie uzdolnionym, był malarzem, poetą, filozofem, kartografem, muzykiem, architektem, teoretykiem architektury i sztuki, satyrykiem, autorem książek o najróżniejszych tematach od społecznych po matematykę, członkiem Akademii Platońskiej. Dziś mamy pojęcie "człowieka renesansu" właśnie dlatego, że wtedy - w czas włoskiego Rinascimento - żyli tacy ludzie, choć i wtedy byli wyjątkami.

Jeżeli mamy siedem "*artes liberales*" (gramatyka, dialektyka, retoryka, geometria, arytmetyka, astronomia i muzyka), to on był nawet ponad to.

Alberti nie był z wykształcenia architektem, lecz uczyonym - stworzył m.in. dzieło "*De re aedificatoria libri decem*" ("Dziesięć ksiąg o sprawach budownictwa"), oparte na traktacie Witruwiusza.

W dziele "*De pictura*" ("O malarstwie", 1435) jako pierwszy sformułował naukowe zasady perspektywy oraz wprowadził siatkę ułatwiającą jej wykreślanie. Był to pierwszy renesansowy traktat. Alberti poświęcił go teorii malarstwa, gdyż sam był malarzem i uważał tę sztukę za najdoskonalszą. Twierdził, że malarstwo jest najtrudniejszą ze sztuk, ponieważ jej zadanie polega na przedstawianiu trójwymiarowej rzeczywistości na dwuwymiarowej płaszczyźnie. Ponadto, że jest to sztuka uczona, która wymaga obszernej wiedzy na temat środków osiągnięcia iluzji.

Zapisał się również w historii kryptologii jako twórca tarczy szyfrującej realizującej szyfrowanie polialfabetyczne.

Jego pierwsze dzieło, "*Tempio Malatestiano*", powstało dopiero w 42 roku życia Albertiego. Sigismondo Pandolfo Malatesta, książę Rimini, zlecił Albertiemu przebudowę kościoła franciszkanów na świątynię grobową dla niego samego i jego żony. Budowa nie została ukończona z powodu kłopotów finansowych księcia i jego śmierci. Zachowana dziś nawa stanowi tylko część planowanego budynku.

Równocześnie Alberti zaprojektował fasadę pałacu Rucellai we Florencji. Budynek ten różni się już od dzieł w stylu Brunelleschiego - jego ściany nie są takie masywne; cały budynek wydaje się lżejszy i nie przytłacza przechodniów tak jak np. pałac Pittich.

Alberti wzorując się chociażby na Koloseum zastosował spiętrzenie porządków. Pilastrom najniższej kondygnacji nadał charakter dorycki, a dwóm górnym kolejno joński i koryncki. Dodatkową innowacją było zastosowanie wydatnego gzymsu wspartego konsolkami nad ostatnią kondygnacją. Było to pierwsze wykorzystanie gzymsu koronującego.

Innym ważnym dziełem Albertiego jest fasada florenckiego kościoła Santa Maria Novella, gdzie po raz pierwszy zostały zastosowane woluty mające złagodzić przejście między nawą główną i nawami bocznymi, oraz zakryć dachy boczne. Poza tym Alberti jest twórcą kościoła San Andrea w Mantui.

Zmarł 25 kwietnia 1472 w Rzymie.

\* \* \* \* \*

"Architektem zaś nazwę tego, kto potrafi z nieomylną słusnością i według podziwu godnej metody zarówno w umyśle i duszy rozplanować, jak i w dziele utrwalić wszystkie te rzeczy, które poprzez ruch ciężarów, połączenia i zgrupowania ciał można w sposób nad wyraz godny zastosować znakomicie do potrzeb człowieka. A na to, żeby mógł to osiągnąć, musi posiadać znajomość rzeczy najlepszych i najwybitniejszych i przyswoić je sobie. Taki dopiero będzie architektem."

"Ciało ludzkie obróci się w proch; jednak dopóki oddycha - pogarda wobec człowieka to pogarda wobec życia."

\* \* \* \* \*

**Sztuki wyzwolone (siedem sztuk wyzwolonych)** (łac. *septem artes liberales*, właściwie siedem umiejętności godnych człowieka wolnego) - podstawa wykształcenia w okresie późnej starożytności oraz średniowiecza. Siedem sztuk dzielone było na dwie mniejsze grupy - *trivium* i *quadrivium*. Kanwą tego podziału było monumentalne, encyklopedyczne dzieło Marka Terencjusza Warrona, zatytułowane "*Disciplinarum libri IX*" (Dziewięć ksiąg naukowych).

Atrybuty, z jakimi sztuki wyzwolone były zazwyczaj przedstawiane:

- Gramatyka - różga
- Retoryka - tabliczka i rysik
- Dialektyka - wąż albo głowa psa
- Arytmetyka - liczydło
- Geometria - cyrkiel
- Muzyka - instrument muzyczny
- Astronomia - astrolabium

W średniowieczu uzyskanie tytułu *magistra siedmiu sztuk wyzwolonych* stanowiło podstawę do dalszych studiów uniwersyteckich na kierunkach prawa, medycyny lub teologii.

**Trivium** obejmowało gramatykę, co w owym czasie oznaczało biegłość w łacinie, dialektykę (czyli logikę) oraz retorykę (sztukę układania mów). Trivium było na ogół wstępem do kolejnego etapu nauki. Od słowa trivium pochodzą współcześnie używane:

- triwia - konkurs zagadek
- trywialne - pospolite, oczywiste

**Quadrivium** obejmowało geometrię, arytmetykę, astronomię i muzykę i można je traktować jako naukę o liczbach: czystych (arytmetyka), rozważanych w przestrzeni (geometria), w czasie (muzyka), ruchu i przestrzeni (astronomia). Na średniowiecznych uniwersytetach quadrivium uważane było za przygotowanie do studiów filozofii i teologii.

**Sztuki wyzwolone współcześnie** - Funkcjonujące współcześnie jednostki dydaktyczno-naukowe, które deklarują się jako członkowie nurtu nauczania sztuk wyzwolonych (ang. liberal arts), czerpią z tradycji średniowiecznych i renesansowych. Kształcenie we współczesnym kolegium sztuk wyzwolonych składa się z wielu dyscyplin (humanistyki, nauk społecznych, przyrodniczych i ścisłych). Przykładem jednostki realizującej tak zakrojony program w Polsce jest Wydział "Artes Liberales" na Uniwersytecie Warszawskim wzorowane na programie sztuk wyzwolonych na Uniwersytecie Chicagowskim.

